

Het zwarte reewild

Dr. J. L. van Haften

zwart-witte geit

Velen van u weten ongetwijfeld van het bestaan van zwarte reeën af en misschien heeft u zich wel eens afgevraagd hoe het komt, dat naast de roodbruine ree ook deze zwarte voorkomt.

Laat ik beginnen met u te vertellen dat het voorkomen van deze afwijkende kleur evenmin als het voorkomen van geheel of gedeeltelijk albinisme op degeneratie berust. Neen, het zwarte ree is een verschijning, die niet zo maar ineens in ons land ontstaan is, maar wij hebben te maken met een melanistische vorm, die reeds eeuwen geleden in twee revieren in Duitsland zijn oorsprong gevonden moet hebben. Daarna heeft het zich uitgebreid evenals het roodbruine ree dit gedaan heeft en zo is deze kleurmutatie omtrents de eeuwwisseling over onze grens gekomen.

In 1935 bleek naar een onderzoek van Schraube, dat het verspreidingsgebied van het zwarte ree lag tussen de Elbe, de Noordzee, de Eems en de lijn Munster, Detmold, Hildesheim, Braunschweig, Stendal. De kern waar toen en nu nog het meeste zwarte reewild voorkomt is de boswachterij Haste. Niet dat wij hier met een uitsluitend zwart bestand te maken hebben, maar wel met een zeer hoog percentage. Het hoogste aantal werd in 1935 bereikt met 80 pct.! In de omgevende gebieden lag dit toen op 30 pct. en in het grootste deel van het verspreidingsgebied lag dit op slechts 5 pct.

Enkele historische gegevens.

De eerste beschreven aanwijzing over het voorkomen van zwart reewild (door Brandt in 1912 geconstateerd) dateert uit het jaar 1100! Het betrof een oorkonde, van de bisschop Milo van Minden, waarin vermeld wordt, dat ieder jaar een bepaald aantal zwarte reeën uit de omgeving van Haste geleverd moesten worden voor de bisschoppelijke keuken.

Vervolgens weten wij uit een briefwisseling tussen Hertog Heinrich Julius van Braunschweig en Landgraaf Wilhelm IV van Hessen, waarin over het leveren van zwart reewild wordt gesproken, dat in het jaar 1591 deze reeën dus voorkwamen. Uit een vervolgbrief bleek, dat de Hertog de reeën betrok van zijn broer uit Osnabrück, die bisschop van Osnabrück en Verden was. Hieruit concluderen Brandt (1889) en Lönns (1905) dat toen dus het zwarte reewild in de omgeving van Osnabrück voorkwam. In werkelijkheid is het echter zo, dat de Bisschop van Verden vroeger bosbezit en jachtrecht in „der Lucie” had, een gebied dat naast het reeds genoemde Haste als tweede oorsprongsgebied wordt aangewezen. Zo is het dus heel goed mogelijk dat de bedoelde zwarte reeën toen reeds uit dit gebied afkomstig waren.

Uit een briefwisseling uit de jaren 1664 en

1673, gevonden in het Brandenburgs-Pruisisch huisarchief wordt over schenkingen van zwarte reeën aan Friedrich Wilhelm van Brandenburg gesproken. Uit het jaar 1680 zijn bewijzen over het voorkomen van zwarte reeën in het Hertogdom Celle bij Winsen aan de Luthse, terwijl het eerste duidelijke bericht over het voorkomen van deze variëteit in het graafschap Dannenberg, waar het reeds vermelde bosgebied „der Lucie” gelegen is, dateert uit het jaar 1734. De volgende bron is „der Hannoverschen Gelehrten Anzeigen” uit 1751, waarin op pag. 618 staat: „Als een zeldzaamheid moet ik u nog mededelen, dat in het bos „der Lucie” genaamd, zwarte reeën voorkomen, die echter niet zo talrijk meer te vinden zijn als vroeger.”

In 1816 schreef Meyer in zijn boek „Darstellungen von Norddeutschland”, dat in de tijd van Graaf Wilhelm von Schaumburg-Lippe, 1763, zwarte reeën uit Portugal zouden zijn uitgezet. Deze gegevens waren de oorzaak van het feit, dat men Portugal als oorsprongsgebied van de zwarte reeën beschouwde. In Portugal (universiteit van Coimbra) kon men slechts mededelen, dat van uitvoer van zwarte reeën geen sprake kan zijn, daar deze nooit in Portugal zijn voorgekomen.

In een briefwisseling tussen von Rochow en Bloch in 1782 wordt geschreven: „Reeds enige jaren verneem ik, dat in het Graafschap Dannenberg, in een bos „der Lucie” genoemd, ook geheel zwart reewild voorkomt. Dit zou een aparte soort zijn, daar elders in de gehele wereld geen zwart reewild voorkomt, voorzover ik weet.”

In een brief daterend uit dezelfde tijd schrijft de Oberforstmeister von Düring uit Dannenberg aan von Rochow: „Naar aanleiding van mijn onderzoekingen naar het in dit gebied voorkomend zwart reewild heb ik kunnen vaststellen dat de grootte, de voedselkeus, de levensduur en de vruchtbaarheid gelijk zijn aan die van het normale roodbruine reewild. Ik geloof, dat de nakomelingen van een zwarte reeboek altijd zwart zijn, van de geit niet, want een zwarte geit kan normaal gekleurde kalveren hebben. Vorig jaar zag ik nog een zwarte ree, die twee kalveren had, waarvan het een zwart en het ander rood was. Een rode geit had twee zwarte kalveren, een andere rode geit had een zwart en een rood kalf, terwijl twee zwarte geiten beide rode kalveren hadden. Verscheidene reeën zijn donkerder dan normaal, maar niet echt zwart, terwijl andere diep zwart gekleurd kunnen zijn.” Zo beschrijft hij onder meer een prachtige zwarte bok, die gespaard wordt. Datgene wat von Düring over de vererving van de zwarte bok schreef is onjuist, een zwarte bok kan ook volkomen roodbruine kalveren als nakomelingen krijgen, hetgeen afhankelijk is van de erfelijke eigenschappen van de geit.

zwarte reekalf

In 1797 bericht „Pastor der jüngere von Möllenbeck”, dat het hoofdbestand van zwart reewild in het Graafschap Schaumburg te vinden is (het graafschap waar genoemd Revier Haste in ligt). Het aantal zwarte reeën zou hier in die tijd 30-35 pct. bedragen. In 1771 was er slechts één zwarte reeboek overgebleven, deze werd echter gespaard en de stand vermeerderde zich weer tot bovengenoemd percentage.

In het „Neujahrs-Geschenk für Forst- und Jagdliebhaber” schrijft Graaf von Mellin in 1797, dat het hoogst merkwaardig is dat er in een bos in Dannenberg, der Lucie, een zekere variëteit reewild voorkomt, waarvan de oorsprong onverklaarbaar is, daar ze verder in de gehele wereld niet te vinden is. Ongeveer 50 pct. van het reewild zou toen zwart geweest zijn. Rode geiten kunnen zwarte kalveren hebben en omgekeerd. Aan het voedsel, zo schrijft hij, kan het niet liggen, want dat is daar overal gelijk. Verder merkt hij op, dat zwarte kalveren, waarvan de moedergeit gestorven is, moeilijker zijn op te fokken, dan de normaal gekleurde.

In 1926 vermelde Hochgreve dat een 92 jaar oude jager in een brief geschreven heeft, dat hij in de tijd van 1784 tot 1799 met reeds genoemde von Düring vaak op jacht ging in Dannenberg (der Lucie) en dat daar zwart reewild voorkwam wat op de jachten gespaard bleef. Op zijn vraag aan von Düring, waar die zwarte reeën vandaan kwamen zou deze het volgende hebben geantwoord: „een toenmalige kamerheer Grote, die met een jager uit Deister vriendschappelijke betrekkingen had, beloofde en schonk hem één of twee paar zwarte reeën uit Baden, die gespaard bleven en zich vermenigvuldigden. Voor zover echter bekend kwamen en komt er geen zwart reewild in de omgeving van Baden voor. De enige mogelijkheid is, dat een slechte herinnering en een verwarren van namen hier de oorzaak van zijn en dat het zwarte reewild uit Haste afkomstig is, hetgeen dus niet zeker is.” Zoals uit al deze gegevens blijkt bestaat het zwarte reewild in ieder geval reeds eeuwen en is het als beoogd gastgeschenk niet uitgerooid, maar gespaard. De dichtheid van het reewild was vroeger nog niet van dien aard, dat veel migratie plaatsvond en zodoende bleef ook dit zwarte reewild aan zijn oorsprongsgebieden min of meer gebonden.

Aan het eind van de vorige eeuw beklagde zich de Oberförster Cleve er over, dat „der Lucie” een zoals hij dat noemde „zer-rissener Waldkörper” geworden was en dat de reeds onbeduidend geworden reeënstand aan de grenzen op landerijen van de boeren uittrad en door ondeskundigen bejaagd werd. In het oosten en zuidoosten van dit gebied verspreide zich het reewild en zo kwamen onder andere op het privé-bezit „Gartow” van Graaf von Bernstorff nu ook

zwarte reeën voor, die streng gespaard werden.

Omstreeks 1935 kwam er een tijd, waarin men het zwarte reewild als minder passend in het terrein bij voorkeur ging bejagen. In „der Lucie“ kwamen er toen nog maar ongeveer 40 stuks voor. In 1963/1964 waren in het gehele gebied van Lüchow-Dannenberg ongeveer 425 stuks zwart reewild aanwezig.

Het door Schraube aangegeven verspreidingsgebied van het zwarte ree in 1935 is niet geheel waarheidsgetrouw. Dat de Elbe een hindernis gedurende lange tijd betekende en dat de laatste tijd vrij zelden weliswaar zwart reewild gesigneerd wordt in het gebied ten oosten van de Elbe over een lengte van ongeveer 60 à 70 kilometer vermeldde Stubbe in 1964. Als zigtgrens in Oost-Duitsland geeft hij de autobaan Marienborn-Magdeburg aan. De westgrens zoals Schraube die echter aangeeft, samen vallend met de rivier de Eems klopt niet, daar reeds ver vóór 1935 ook in ons land reeds zwarte reeën waren waargenomen. Zo heeft Tharte sinds 1930 deze kleurvarieteit bestudeerd, terwijl Van Heek meent dat de eerste zwarte exemplaren in 1927 werden waargenomen. Een bericht van een Groninger poelier in 1963 luidde dat hij na 1920 de eerste zwarte reeën ontving en dat het aantal oplet tot aan het begin van de oorlog. In 1963 waren er nog steeds minder dan vlak voor de oorlog.

De heer Hardenberg van Faunabeheer deelde mij mondeling mee, dat gedurende de oorlog 1914-1918 reeds zwarte reeën op de Veluwe gezien waren.

Over het voorkomen van zwarte reeën in Nederland vóór 1914 werden mij door de heer B. Hoekstra de volgende aan „De Nederlandse Jager“ ontleende gegevens verstrekt:

Op 2 december 1912 werd te Markelo een dubbel reeën geschoten, waarbij één bok zwart van kleur was.

In Bathmen werd op 25 oktober 1907 een tableau van 7 hazen, 1 fazant en drie reeën geschoten. De drie reeën waren twee geiten en één bijna zwarte bok.

Omstreeks 20 december 1897 werden bij Doorwerth drie reeën geschoten, waaronder een bijna koolzwart exemplaar.

In hetzelfde jaar, 1897, werd op 22 november een zwarte bok in Laren (G.) geschoten, terwijl op 12 november in de omgeving van Dedemsvaart een geheel zwart ree werd bemachtigd.

De tot nu toe bekende eerst beschreven zwarte ree was een reegeld die op 13 december van het jaar 1895 te Eibergen was neergelegd.

Het is duidelijk dat het zwarte reewild eerst in het oosten van ons land gesigneerd werd. Later breidde het reewild zich uit in westelijke richting, waarmee ook het zwarte reewild zich in die richting ging uitbreiden. Zo komt deze kleurvarietéit vrij veel voor in de provincies Gelderland, Overijssel en Drente; iets minder algemeen is het in Friesland en Utrecht, terwijl het in de provincies Limburg en Noord-Brabant vrij weinig wordt waargenomen. In de overige provincies is het zwarte reewild, voor zover ons bekend, nog niet doorgedrongen.

D2 tekening van het zwarte ree

Diep zwart en glanzend zijn de volgende delen van de huid: de kop boven de ogen; de nek; de rug; het bovenste gedeelte van de achterlopers; hetgeen neerkomt op het bovenste derde gedeelte van het lichaam. D'op zwart zijn verder nog de loperwrichten van de achterlopers aan buiten- en binnenzijde. Voor de rest is het ree lichter van kleur. Aan de voorlopers bevinden zich reebruine strepen aan de achterzijde van de lopers, terwijl boven de schalen altijd een reebruine haarkrans zichtbaar is. De spiegel is, in tegenstelling met wat in van Raesfeld geschreven staat, niet zwart, maar is in de zomer reebruin en in de winter zilvergrijs, en dus minder opvallend dan dat van de reebruine kalveren. Naar Stubbe zou er verschil in kleurpatroon bestaan tussen de zwarte reeën van „der Lucie“ en die van Haste; dit is naar Meyer-Brenken, die het zwarte reewild bestudeerd heeft, beslist niet waar.

Alle echte zwarte reeën trekken hetzelfde kleurenpatroon. De zwarte kleur erft recessief over, dus een dier is zwart als het van beide ouders hetgeen, dat de zwarte haarkleur controleert, heeft meegekregen. Deze ouders hoeven dus zelf niet zwart te zijn; als ze nl. slechts één gen voor zwart bezitten.

Er bestaan ook wel tussenvormen tussen roodbruine en zwarte reeën. Deze tussenvormen, die in de Duitse literatuur de benaming „Kreuzungsreihe“ hebben gekregen, zijn waarschijnlijk onzuivere zwarte reeën, die, hoewel ze slechts een gen voor zwart hebben, toch als uitzondering enige zwarte kleuring bezitten.

Een goed voorbeeld van deze vererving is de volgende geschiedenis. In 1954 kwam in Revier Binde in Oost-Duitsland voor het eerst een zwarte bok. In 1958 traden de eerste tussenvormen op, terwijl in het daarop volgende jaar de eerste echte zwarte reeën werden geboren. Deze kunnen dus ontstaan uit de paring van nakomelingen van de zwarte bok.

Als bijzonderheid moet nog worden vermeld, dat het optreden van gedeeltelijk albinisme, zoals wij dit kennen bij het bruine ree, ook onder het zwarte reewild voor kan komen. De Duitser Meyer-Brenken was in staat zowel van een halfalbinistische bruine ree als van een dergelijke zwarte ree een foto te maken. Het voorkomen van zulke gevlekte reeën blijft tot de uitzonderingen behoren.

Naast de foute mening dat zwart reewild ingevoerd zou zijn, waarover nog heel veel mondelinge overleveringen bestaan, kan men ook uit de volksmond te horen krijgen dat de zwarte exemplaren het product zijn van kruising van normaal gekleurd reewild met een zwarte huisgeit of een donkere varietéit van het damwild. Naar de inzichten der vereringsleer is ook dit echter on-

mogelijk. De zwarte kleur kan alleen door een plotseling optreden erfelijke verandering, dus door een mutatie verklaard worden. Een dergelijke zwarte mutatie, ook wel melanisme genoemd, komt behalve bij het reewild ook onder meer bij het wilde konijn voor en bij hamsters.

Het oorsprongsgebied van deze mutatie is een laag vochtig moerasig terrein met veel verspreide dekking. Bij de verdere verspreiding van het zwarte reewild kon absoluut geen voorkeur voor een dergelijk biotoop worden geconstateerd. Dit weten wij ook uit ervaring in onze Nederlandse biotopen, waarin wij het zwarte reewild zowel op de droge zandgronden als in de lager gelegen rivieren met vruchtbare bodem aantreffen. Wel is gebleken dat de zwarte reeën niet boven de 300 meter hoogte in de gebirgen voorkomen. De verspreiding van het zwarte reewild vond dan ook speciaal in noordelijke en westelijke richting plaats.

Een verklaring voor de verdere verspreiding van dit reewild in een grotere treklust van het zwarte ree ten opzichte van het roodbruine ree lijkt niet aannemelijk. Waarschijnlijker is dat met de uitbreiding van het reewild-areala, door weggallen van roodwilde en de zogenaamde „Überhege“, zoals wij dat overal hebben waargenomen, ook het zwarte reewild meer kans kreeg zich uit te breiden. Bovendien werd in het gebied van oorsprong niet alleen de reewildichtheid groter maar omstreeks 1900 verscheen daar ook het roodwild als voedselconcurrent. Verder werd het karakter van dit biotoop in diezelfde tijd sterk veranderd door ontwatering, indijking, bebossing met groden; alles ten gunste van het reewild, dus ook voor het zwarte reewild.

Het voorkomen van het zwarte reewild moet naar mijn mening als een verrijking van de fauna worden gezien. Dat niet iedereen het zwarte ree mooi vindt en dat daarom in bepaalde rivieren het zwarte ree sterker bejaagd wordt dan dit het geval is in andere rivieren, is een feit waar niet over te twisten valt. Daar echter ook in ons land het zwarte ree bewezen heeft in kwaliteit niet onder te doen voor het bruine ree lijkt het mij wenselijk deze zwarte reeën op gelijke wijze te bejagen als wij ook het bruine ree bejagen.

In Oost-Duitsland wordt het zwarte reewild gespaard tot het ongeveer 10 pct. van de gehele reeëstand uitmaakt, daarna wordt het op dezelfde wijze als het bruine ree bejaagd. Wanneer ongeveer 10 pct. van het reewild zwart is, zijn de zwarte exemplaren nog te herkennen en maken het schatten van de totale stand gemakkelijker. Verder zij erop gewezen dat het voorkomen van enkele herkenbare stuks reewild u een goed indruk kunnen geven van de gewelontwikkeling, territoriumgrootte, leeftijd, migratie, vererving van kleur en gewelkwaliteit etc. Dieren die opvallen kunnen zo jarenlang nagegaan en bestudeerd worden.

Mag ik besluiten met u te vragen, wanneer u nog over verdere gegevens over het voorkomen van zwart reewild in ons land beschikt, deze aan ons door te geven?

Ook houd ik me aanbevolen voor kleurbeschrijvingen, of voor huiden, van door u geschoten zwarte reeën.

ITBON,
Kemperbergerweg 11,
Arnhem.
Tel. (08300) 2 57 48

Verspreidingsgebied van het zwarte reewild. Dubbel gearceerd, oorspronkelijk voorkomingsgebied.